

KURUMSAL YÖNETİM İLKELERİ VE ULUSAL FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI AÇISINDAN GELİŞMELER¹

Dr. Murad KAYACAN (smmm)²

Öncelikle ABD ve ardından tüm dünya kamuoyunda ciddi akisler yaratan Enron ve benzeri finansal fiyaskolarda bağımsız denetim sorumluluğu taşıyan ve bu alanda tarihsel şöhretleri olan Arthur Andersen gibi bir bağımsız denetim şirketlerinin açık ihmalinin tespiti, muhasebe mesleği ve uygulayıcılarının bilgi ve güvenilirliği ile ilgili inkar edilemez bir hayal kırıklığı yaratmıştır. Enron örneğinde Arthur Andersen bağımsız denetim şirketinin sorumlu yöneticilerinin mahkemeler tarafından cezalandırılması ve akabinde şirketin tüm dünya da tasfiyesi ile tescil edilen muhasebecilik camiasına düşmüş olan “ihmal ve kişisel çıkarlarını toplumun çıkarlarının önüne koyma” kara lekesinin silinebilmesi ve benzeri finansal fiyaskoların tekrar etmemesi için uluslar arası seviyede başlayan tavsiye çalışmalarını ulusal seviyede finansal ilişkileri düzenleyen kurumların şiddetli tepkilerini ihtiva eden yeni mevzuat düzenlemeleri takip etmiştir.

Yaşanan finansal fiyaskolarla apaçık ispat edilen özel müteşebbis şirketlerdeki yönetsel ve mali zafiyet, hissedarlar dahil olmak üzere tüm paydaşların mağduriyeti ile son bulmakta olduğundan, şirketlerdeki yönetsel ve mali raporlama zaf ve tutarsızlıklarının önüne geçilebilmesi yönünde uzun zamandır uluslararası kurumlarda yapılan çalışmalar bizi yeni bir kavrama ve bu kavramla ilintili çeşitli tedbir ve uygulamalara götürmektedir: İYİ YÖNETİŞİM ya da KURUMSAL YÖNETİM.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), 1999 yılındaki raporunda, kurumsal yönetimi, “şirketlerin yönlendirildiği ve kontrol edildiği sistem” olarak tanımlayıp ve “şirket yönetimi, yönetim kurulu, hissedarlar ve diğer çıkar grupları arasındaki ilişkiler dizisini içerdiği”ni vurgularken; Dünya Bankası yine aynı sene çıkardığı raporunda “bir kurumun beşeri ve mali sermayeyi çekmesine, etkin çalışmasına ve böylece ait olduğu toplumun değerlerine saygı gösterirken uzun dönemde ortaklarına ekonomik değer yaratmasına imkan tanıyan her türlü kanun, yönetmelik, kod ve uygulamalar”olarak kurumsal yönetimi tanımlamıştır.

İşte kurumsal yönetim (iyi yönetişim) de, şirketlerin sosyal sorumluluk bilincini gelişmesi ve başta hissedarlar olmak üzere toplumdaki tüm paydaşlarının çıkarlarına önem verecek bir farkındalılığın şirketin tüm yönetsel ve mali yapısına yerleşmesi amacıyla kullanılabilir önemli bir değerlendirme ve yönlendirme aracı olarak ortaya çıkmıştır.

Çalışma da öncelikle günümüz muhasebe mesleği ve yaşanan finansal fiyaskoların yarattığı toplumsal hezeyanlara değinilip; akabinde kurumsal yönetim kavramına teorik bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır. Ardından kurumsal yönetim kavramının gündeme oturmasına neden olan ABD deki gelişmelere dikkat çekildikten sonra ulusal sermaye piyasalarımızda bahsi geçen benzer finansal fiyaskolar ile karşılaşılmasını engellemesi öngörülen ve tüm paydaşlar açısından etkin bir çözüm olarak ortaya atılan ‘kurumsal yönetim’ olgusunu mevzuatımıza yerleştirmek adına atılan adımlar ve süreçler, SPK Kurumsal Yönetim İlkeleri ışığında incelenmiştir. Çeşitli yönleri ile ele alınan ve teorik alt yapısı irdelenen kurumsal yönetim kavramının ulusal mali piyasalarımıza nasıl yansıdığı ve ulusal mevzuata yerleşmesinde doğrudan etkisi olduğu gözlenen UFRS uygulamalarının önemi ve geldiği aşamada irdelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kurumsal Yönetim, İyi Yönetişim, SOX, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS), Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu

¹ Girne-KIBRIS'ta 06-10 Aralık 2006 tarihleri arasında İzmir Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası tarafından düzenlenen **10. Türkiye Muhasebe Standartları Sempozyumunda** sunulmuştur.

² *İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) Eğitim ve Yayın Müdürlüğü, Müdür*

KURUMSAL YÖNETİM İLKELERİ VE ULUSAL FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI AÇISINDAN GELİŞMELER

1. DÜNYA FİNANS PİYASALARINDA YAŞANAN MALİ FİYASKOLAR VE MUHASEBECİLİK MESLEĞİNE İZDÜŞÜMLERİ

Bilindiği üzere ABD ve Avrupadaki halka açık şirket üst düzey yönetimlerinin etik veya mali hatalı uygulamalarından kaynaklanan büyük zarar, kapitalist sistemin temelini oluşturan özel müteşebbis işletmeler ve onlara hizmet edenlerin görev ve sorumluluklarını tekrar tanımlayan tarihi bir mevzuat yapılandırılmasına neden olmuştur. Hissedarlar aleyhine şirket çalışanlarının kişisel olarak zenginleşmesi ve muhasebe kurallarının çeşitli yöntemlerle amacına aykırı olarak kullanılması, tüm finans piyasalarında serbest piyasa anlayışa dayalı özel müteşebbis ruhu ve onun yansıması olan şirketlerin varoluşlarındaki temel değerlere ilişkin ve aynı zamanda kapitalist sistemin kendi denetimini yapan bağımsız denetim yapısına ilişkin ciddi sorular doğmasına sebebiyet vermiştir.

Böylece uluslar arası arenada da bilinen bazı büyük şirketlerin, yönetsel hatalar ve muhasebe sistemlerindeki zafiyetler nedeniyle hem çalışanlarının hem de ortaklarının zararına sebebiyet vermiş ve de tüm sermaye piyasalarındaki taraflarda ciddi bir paniğe neden olmuşlardır. İşte bu yüzden de modern kapitalizmin son on senesi çok sarsıntılı ve yapısal düzenleme ve ayarlamalar ile geçmiştir.

Yakın finans tarihinde yaşadığımız bu karmaşanın içerisinde halka açık olsun olmasın tüm şirket ve benzeri yapılarda finansal bilgi akışı ve kalitesinin düzenleme ve denetleme görevini yapan; kamuoyu ile paydaşların tüm şeffaflığı ile şirketin durumunu algılamasına yardımcı olmaya yemin etmiş meslek mensuplarımız açısından da ciddi sonuçlar doğmuştur. Özellikle yukarıda adları zikredilen uluslar arası şirketlerin yaşadıkları yönetsel ve finansal zafiyetlerden kaynaklı finansal fiyaskolarda kamusal otorite adına kendilerini denetleyen bağımsız denetim şirketlerinin de gelişmeleri kendilerinden beklenildiği üzere öngörüp, kamu adına zamanında gerekli tedbirlerin alınması yönünde uyarıcı ve yönlendirici olamamaları da meslek mensuplarımız ve muhasebecilik mesleğine karşı ciddi bir güven bunalımı yaratmıştır.

Öncelikle ABD ve ardından tüm dünya kamuoyunda ciddi akisler yaratan Enron ve benzeri finansal fiyaskolarda bağımsız denetim sorumluluğu taşıyan ve bu alanda tarihsel bir şöhreti olan Arthur Andersen gibi bir bağımsız denetim şirketlerinin açık ihmalinin tespiti, muhasebe mesleği ve meslektaşlarımızın bilgi ve güvenilirliği ile ilgili inkar edilemez bir hayal kırıklığı yaratmıştır. Enron örneğinde, Arthur Andersen bağımsız denetim şirketinin sorumlu yöneticilerinin mahkemeler tarafından cezalandırılması ve akabinde şirketin tüm dünya da tasfiyesi ile tescil edilen muhasebecilik camiasına düşmüş olan “ihmal ve kişisel çıkarlarını toplumun çıkarlarının önüne koyma” kara lekesinin silinebilmesi ve böyle bir finansal fiyaskonun tekrar etmemesi için ulusal seviyede düzenleyici kurumlar şiddetli tepkiler ihtiva eden yeni mevzuat düzenlemeleri yapmıştır.

Tarihsel perspektif içerisinde SSCB'nin yıkılması ve önerdiği ekonomik düzenin iddiasını kaybetmesi ile komünist ekonomik yapının son kalesi olan Çin'in bile özel mülkiyet ve sermaye piyasaları aracılığı ile özelleşmeyi destekleyen başarılı finansal politikaları ışığında görülmüştür ki artık 'kapitalist ekonomik sistem'in farklı ekonomik düzen iddialarını bünyesinde barındıran bir alternatifi kalmamıştır. Ama yukarıda bahsi geçen finansal fiyasko ve facialar sonrasında, karşıtlarınca hep vurgulandığı üzere kapitalizmin aslında kendi kendini ortadan kaldırmaya programlı içsel bir dengesi olduğu yönündeki tezin de açıkca yeniden parlatılıp dillendirildiği görülmektedir.

“Nihai tahlilde kendi kendini yok etmeye programlı (temayüllü) olan kapitalist sistemin” bu içsel dengesizliğinin önüne geçebilecek yegane yöntem olan kamuoyunun aydınlatılması ve mali yapının şeffaflığının sağlanabilmesi için olmazsa olmaz araçların başında gelen muhasebe mesleği ve bu mesleği icra eden meslektaşlarımızın, yaşanan mali fiyaskolar sonrasında dersler çıkararak düzenleyici ve mevzuat yapıcı kurumlara tam destek sağlamaları kaçınılmazdır. Yaşanan finansal fiyaskolar sonrası uluslar arası örgütlerin tavsiye ve önerileri ışığında ulusal seviyede mali piyasaları düzenleyici kurum ve kuruluşlar tarafından hataların tekrar etmemesi adına 'kendini yok etmeye programlı' kapitalist sistemde bir anlamda 'ince ayar' yapma amacıyla gerçekleştirilmeye çalışılan yapısal düzenlemelere samimi destek vererek sözkonusu düzenlemelerin yapılandırılmasından uygulanmasına kadar her safhasında meslektaşlarımızın açıkca yer alması şu an gelinen noktada çok büyük önem arz etmektedir.

Yaşanan fiyaskolarla da bir kez daha ispat edilen mali zafiyet ve paydaşların mağduriyeti ile son bulmakta olan özel müteşebbis şirketlerdeki yönetsel ve raporlama zaaf ve tutarsızlıklarının önüne geçilmesi yönünde uzun zamandır uluslar arası kurumlarda yapılan çalışmalar ise bizi yeni bir kavrama ve bu kavramın gerektirdiği çeşitli tedbir ve uygulamalara götürmektedir: İYİ YÖNETİŞİM ya da KURUMSAL YÖNETİM. Bu kavrama ilişkin temel saptamalar ve ulusal seviyede kavramı ihtiva eden yeni düzenleme ve mevzuat değişiklikleri ışığında mesleğimiz ve meslektaşlarımıza olan yansımalarını bu çalışmada ele alınmaya çalışılacaktır.

Yukarıda bahsi geçen ve öncelikle gelişmiş batı toplumlarında toplumsal hezeyan ve topyekün güvensizliğe sebebiyet veren finansal fiyaskoların tekrarlanmaması için tüm gelişmiş ve onları takip eden gelişmekte olan sermaye piyasalarında çeşitli hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Son olarak ABD'de yaşanan Enron, Arthur Andersen, WorldCom, Global Crossing skandalları ve Avrupa'da yaşanan Parmalat (İtalya), Ahold (Hollanda) ve Çin'deki Yanguangxia şirketlerinin yaşamış olduğu benzeri finansal fiyasko ve skandallar sonrasında çeşitli uluslararası örgütlerce yapılandırılan tavsiye kararları ışığında ulusal seviyede çok çeşitli hukuki düzenlemeler yapılarak; benzeri fiyaskoların tekerrürünü önleme amaçlı ve mağdurların zararını giderici; kötüye kullanan taraflara müeyyide uygulayıcı çeşitli adımlar atılmıştır.

Bu manada ilk olarak ABD'de Temmuz 2002'de Sarbanes-Oxley Yasası çıkarılmış; hemen ardından Avrupa Birliğinde “Avrupa'da Şirketler Kanunu için Modern Düzenleyici Hukuksal Çerçeve” başlıklı rapor hazırlanarak Kasım 2002'de Avrupa Komisyonu'na sunulmuştur. Bu sırada Almanyada kurumsal yönetime ilişkin ilkelerin tümü derlenerek Mayıs 2003'te German Codex adı ile gözden geçirilmiş hali

duyurulmuştur. İngiltere’de ise 1998’de yapılandırılan Combined Code, 2003’te gözden geçirilerek güncellenmiştir.

Böylece zaman içerisinde gerek OECD (1999,2004) ve Dünya Bankası (1999) ve gerekse de diğer uluslararası örgütlerce vurgulanan kurumsal yönetim ilkelerinin ulusal planlarda da yürürlüğe konmaya başlandığı gözlemlenmektedir. Dolayısıyla ‘kurumsal yönetim’ ya da ‘iyi yönetim’ olgusunu; Batı kapitalizminin özel müteşebbislerce kurulan ve ekonomik yapıdan beklenen işlevinden saparak topluma mali yük getirmeye başlayan müteşebbis şirketlerin paydaşlarının çıkarlarına gerekli duyarlılığı göstermesi ve dolayısıyla sistemin tamamına olan inancın korunması adına kurgulanan bir mekanizma olarak tanımlayabilmekteyiz.

2. KURUMSAL YÖNETİM KAVRAMI VE İÇERİĞİ

Sermaye birikiminin yoğun olduğu gelişmiş kapitalist piyasalarda patlak vererek ve bir nevi domino etkisiyle hemen tüm finans piyasalarında etkisini hissettiren küresel anonim şirket mali fiyaskolar zincirinin sonuçları ışığında yapılan uluslar arası ve akademik çalışmalar çözüm olarak ‘kurumsal yönetim’ ya da ‘iyi yönetim’ olgusunun altını çizmektedirler.³

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), 1999 yılındaki raporunda, kurumsal yönetimi, “şirketlerin yönlendirildiği ve kontrol edildiği sistem” olarak tanımlayıp ve “şirket yönetimi, yönetim kurulu, hissedarlar ve diğer çıkar grupları arasındaki ilişkiler dizisini içerdiği”ni vurgularken; Dünya Bankası yine aynı sene çıkardığı raporunda “bir kurumun beşeri ve mali sermayeyi çekmesine, etkin çalışmasına ve böylece ait olduğu toplumun değerlerine saygı gösterirken uzun dönemde ortaklarına ekonomik değer yaratmasına imkan tanıyan her türlü kanun, yönetmelik, kod ve uygulamalar”olarak kurumsal yönetimi tanımlamıştır.

Finans biliminde biz meslek mensupları için çok anlamlı bir söz olan ve şirket yönetimine atfen söylenen “denetlenemeyen yönetilemez” ifadesi kurumsal yönetim açısından anahtar bir ifade niteliğini taşımaktadır.

Kurumsal yönetim teorisi incelendiğinde asıl hedefin, tüm paydaşlara güven vererek yönetim ve denetim süreçlerinin saydam, görünür, tutarlı ve hesap verebilir nitelikte olmasının sağlanması olduğu görülmektedir. Bu özellikler dört ana ilke şeklinde aşağıdaki gibidir;

Şeffaflık; açıklık kavramı ile düşünülmelidir. Güven için bilgi gerekir. Her faaliyetini açıkça ifade edebilen kurumlara kamuoyunda daha çok güvenilir. Mali tablolara

---

3 Kurumsal yönetim kavramı ve çeşitli ilgili hususlar için bkz.;

i) Kurt M., Kayacan M.; KURUMSAL YÖNETİMDE FİNANSAL VE YÖNETSEL KONULAR : “KURUMSAL YÖNETİM İLKELERİ”NİN İÇERİK ANALİZİ adlı 13-14/05/2005 tarihlerinde TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesinde düzenlenen 4. Orta Anadolu İşletmecilik Kongresinde sunulmuş ortak makale,

ii) Kurumsal Araştırmalar Serisinin 4 nolu yayını (Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları No:196) olarak Kurumsal Şirket Yönetimi: İyi Şirket Yönetimi için Kurallar ve Kurumlar adıyla Nisan 2006 tarihinde basılan Prof. Dr. Can Aktan’ın editörlüğünü yaptığı ortak yazarlı kitap ve adı geçen kitapta yer alan M. Kayacan tarafından kaleme alınmış KÜRESEL MALİ PİYASALARDA ‘KURUMSAL YÖNETİM’ KAVRAMININ GELİŞİMİ VE ÜLKEMİZE YANSIMALARI adlı makale

yansıyan ve yatırımcılar başta olmak üzere tüm paydaşları ilgilendiren bir işlem ve olgunun neden ve nasıl yapıldığının açık olması ve kamuoyu ile paylaşılması nihayetinde güven artırıcıdır. Örneğin; uluslararası finansal raporlama standartlarını kullanan bir şirketin, yurt dışına açılarak ticaret yapabilmesi ya da ortaklık kurabilmesi olasılığı çünkü tüm dünyada anlaşılabilen bir dil kullandığından daha yüksektir.

Adalet; kurum içinde paydaş (stakeholder) ve ortaklara adil ve eşit davranıldığına inanılmıyorsa işletmeye olan güven sarsılacak ve kamuoyu destek ve ilgisi kalmayacaktır. Taraflara eşit muamele yapılmalı ve kaynak dağılımında rasyonel olunmalıdır. Örneğin, ulusal sermaye piyasalarımız açısından yer yer eleştiri konusu olan şirketlerdeki azınlık hakları konusu bu ilkenin hayata geçirilmesinin gerektiği yerlerden birisidir.

Hesap verilebilirlik; işletme, her faaliyet ve uygulamasının sebebini açıklayabilmelidir. İşletme bünyesinde değer yaratmaya yönelik çalışmalar yapılmalı ve bunu destekleyen ödüllendirme sistemleri kurulmalıdır; performans değerlendirme kriterleri objektif ve gerçekçi olmalı ve verimliliğin sürekli olarak izlenebilmesi sağlanmalıdır. Amacın paydaşların mutluluğu ve hissedarın karını azamileştirme olduğu öncelikle şirket içi sorumluluk sahibi karar vericiler tarafından hiç unutulmamalıdır.

Sorumluluk; işletme içine ve dışına karşı sorumluluklar açıkça belirtilmiş olmalıdır. İş dağılımları yapılmalı ve yönetim organları arasındaki ilişkiler kurallara bağlanmalıdır. Çoğunluk hissedar ile ailevi ya da akçalı bir ilişkisi olmayan bağımsız ve etkin dış üyelere yönetimde yer verilmeli ve her kademedeki katılımçılık yaygınlaştırılmalıdır.

Öte yandan genel kabul gören tüm uluslararası kurumsal yönetim yaklaşımlarında olmazsa olmaz olarak yerini alan eşitlik, şeffaflık, hesap verilebilirlik ve sorumluluk kavramlarını baz alan SPK (2003) Kurumsal Yönetim İlkelerinde, kurumsal yönetim hedefleri aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

- Hissedar haklarının güçlendirilmesi,
- Finansal raporlama sürecinde şeffaflığın artırılması,
- Muhasebe yeknesaklarının geliştirilmesi,
- Yaptırımların ve bunların icrasının geliştirilmesi,
- Yönetim kurullarının bağımsızlığı
- Şirketler ve iflas hukukunun güçlendirilmesi,
- Rekabetin teşvik edilmesi,
- Haksız kazancın önüne geçilmesi

İşletmede tüm paydaşların lehine erişilmesi gereken hedefler göz önüne alındığında kurumsal yönetimin aslında tek başına erişilebilecek bir durum değil bilakis devam etmekte olan bir süreç olduğu ve kurumsal karar verme mekanizmalarının etkinliğini değerlendirmeye yarayan bir araç olarak da kullanıldığı görülmektedir.

Gelişmiş sermaye piyasaları incelendiğinde temel de iyi yönetim olgusunun iki temel anlayış üzerinde yürüdüğü gözlemlenmektedir. Bunlardan ilki Aglo Sakson

(amerikan) yaklaşımı olup; şirketin performansında esas itici dürtü hissedarın karının azamileştirilmesidir. Ortaklığın gözetiminin de azınlık haklarının itina ile korunduğu ve hissedarın oluşturduğu genel kurulun hesap sorması ile şekillendiği bir tarz olup; yaşanan finansal fiyaskolar öncesi etkinliği ve başarısı hiç sorgulanmamaktaydı. Öte yandan diğer bir yaklaşım da ortaklığın gözetiminin finansman sağlayan bankalar tarafından yapıldığı Alman sistemidir ki Kıta Avrupasında yaygın olarak kullanılmaktadır.

ABD ve Avrupa ülkelerinde yaşanan finansal fiyaskolar aslında kapitalist sistemin dinomосу olan özel müteşebbis şirketlerin varolma sebepleri üzerindeki temel tartışmayı da bir yandan alevlendirmektedir. Çünkü hem şirket hem de ülke bazlı yaşanan finansal krizler Anglo sakson uygulamasında açıkca kendini gösteren şirketin, hissedarların karını azamileştirmek amacıyla kurulduğu öngörüsünün tek başına yeterli olmadığını açıkca vurgulamıştır. Böylece diğer görüş olan ve günümüzde uluslar üstü şirketlerin yerleştikleri ülke ve toplumlarda gittikçe daha fazla önem kazanan ‘anonim şirketlerin sosyal sorumluluğu’ (corporate social responsibility)⁴ kavramında da ifadesini bulan, şirketlerin, paydaşlarının (stakeholders) çıkarlarını korumak ve refahlarını artırmak için kurulduğu iddiasında daha fazla tercih edilir olmaktadır.

İşte kurumsal yönetim (iyi yönetim) de, şirketlerin sosyal sorumluluk bilincini gelişmesi ve başta hissedarlar olmak üzere toplumdaki tüm paydaşlarının çıkarlarına önem verecek bir farkındalılığın şirketin tüm yönetsel ve mali yapısına yerleşmesi amacıyla kullanılabilir önemli bir değerlendirme ve yönlendirme aracı olarak ortaya çıkmıştır.

Teorik altyapıya ilişkin bölümü Adam Smith’in bir sözü ile bitirmek isterim⁵:

“Yöneticilerin başkalarının paralarını yönetirken kendi paralarına gösterdikleri özeni göstermeleri tabi ki beklenemez. Şirket yönetimlerinde, yöneticilerin az ya da çok ihmalkarlıkları ve müsriflikleri kaçınılmazdır”

3. ABD’DE KURUMSAL YÖNETİM TEMELLİ DÜZENLEYİCİ ADIM VE UYGULAMALAR

Söz ABD’ye geldiğinde, özellikle her sene Ülkemiz gayri safi milli hasılasının iki katı kadar cari açık vererek ayakta durabilen bu devletin ekonomik başarısının altında özel müteşebbis ruhu ve rekabetçilik olduğunu vurgulamakta öncelike yarar var. Dolayısıyla halka açık şirket kültürü ve sermaye piyasaları yolu ile bu şirketlerin finansman ihtiyacının giderilmesi çok yaygın uygulamalar olarak göze çarpmakta ve özellikle anonim şirket seviyesinde nerdeyse tüm şirketlerin halka açık ve Sermaye Piyasası Komisyonunun (SEC) denetim ve gözetimine tabi olduğu ABD’de, en büyük menkul kıymet borsalarında işlem görmekte olan şirket sayısı da hisse senedi kültürünün ne kadar yaygın olduğunun açık bir delilini teşkil ediyor: New York

⁴ Anonim şirketlerde sosyal sorumluluk kavramı ve diğer yeni şirket değerleri için bkz.;

KAYACAN M., 2005, Anonim Şirketlerin Sosyal Sorumlulukları ve Etik Değerler, İSMMMO I. Uluslararası Muhasebe Denetimi Sempozyumu, Antalya, www.ismmmo.org.tr

⁵ SMITH A., (1838), An Inquiry into the Nature and the Cause of the Wealth of Nations, London, s. 586

Menkul Kıymetler Borsasında (NYSE) 2257, 2006 itibariyle düzenli bir borsa statüsüne kavuşmuş NASDAQ'da 3130 adet şirket alım satımına konu.

Bu veriler, İMKB'de işlem görmekte olan halka açık şirket sayısının 329 (13 adet tahtası kapalı olmak üzere), SPK kaydında olan şirket sayısının ise 598 olduğu bilgileri ile karşılaştırılıp, ülkemizdeki vergi mükellefi toplam şirket sayıları (bkz. Tablo 1.) ışığında değerlendirildiğinde ülkemizin özel müteşşebis kültürünün yerleşmesi sürecinde daha yolun başında olduğu ve bu nedenle ABD deneyimi ve çıkarılan derslerin iyi algılanmasının gerek finansal raporlama ve muhasebe alanını düzenleyen otoritelerimiz ve gerekse de muhasebe mesleği icracıları meslekdaşlarımız açısından önemli olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 1. Şirket türleri itibariyle mükellef sayıları

ŞİRKET TÜRÜ	FAAL
Gerçek Kişi	3.099.868
Limited Şirket	509.074
Adi Ortaklık	47.272
Anonim Şirket	84.316
Diğer	77.495
Kooperatif	53.419
Kollektif Şirket	4.399
Adi Kom. Şti.	393
Esh. Kom. Şti.	48
TOPLAM	3.876.284

Kaynak: T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı 2005 yılı Faliyet Raporu

Bu çalışmada yer yer atıfta bulunulan Enron, WorlCom, Qwest, Global Crossing, Tyco International, Alphhia Communications, AOL ve daha birçok şirketteki genel kabul görmüş muhasebe kurallarına aykırı uygulamalar ve bu usulsüzlükleri şirket paydaşlarının çıkarları aleyhine onaylamış olan bağımsız denetim şirketleri nedeniyle, yatırımcı menfaatlerini korumak ve çalışanların çalıştıkları şirket hisse senetlerine yatırım yapmış emeklilik fonlarının eriyerek buharlaşmasının önüne geçmek, bilgilendirici, doğru bağımsız denetim raporları hazırlamak amacıyla ABD'de hisse senetleri borsada işlem gören şirketlerin muhasebe ve denetim uygulamalarını düzenleyen Sarbanes-Oxley Act adlı kanun 30.07.2002 tarihinde çıkarılmıştır.⁶

Sarbanes Oxley yasası, finansal fiyaskolarda etken olarak kurumsal yönetimle ilgili dört temel başarısızlık sebebine ilişkin önemli düzenlemeler getirmiştir. Önemli düzenlemelere ve sorumluluklara konu edilen temel başarısızlık öğeleri ise şunlardır⁷: a) Tepe yönetimdeki kültür ve yönetim anlayışı, b) Genel Müdür, c) Yönetim Kurulu, d) İç denetim ve kontroller.

⁶ Dünya Gazetesi haberi, 27.12.2002

⁷ IFAC, Enterprise Governance-Getting the Balance Right, Şubat 2004, 5. s.13.

Söz konusu yasaya ilişkin meslek mensuplarımızın bilmesinde fayda görülen bazı hükümler aşağıda incelenmiştir:

i) İcra Kurulu Başkanları (CEO) ve finans bölümü sorumlularının (CFO) mali tablo kullanıcılarına periyodik olarak üretilen ve ilgili kamusal makamlara gönderilen finansal rapor ve tabloların kendilerince de incelenerek onaylandığı, bu raporlarda önemli bulgular ve ihmal edilmiş hususlar bulunmadığı ve mali tabloların şirketlerin faaliyetlerine ilişkin hususları her açıdan doğru yansıttığı yönünde güvence vermek zorunda oldukları vurgulanmış (madde 302) ve doğru olmayan mali tabloları onaylanması durumunda 20 yıla kadar hapis cezası ve 5.000.000 \$'a kadar para cezasına çarptırılacakları belirtilmiştir.

ii) İç kontrol sisteminin şirket yönetimi tarafından değerlendirilmesi (madde 404) ve bu amaçla bağımsız denetçilerin raporlarının şirket yönetim kurulu içerisinde oluşturulacak Denetim Komitesince incelenerek onaylanması zorunluluğu getirilmiştir.

iii) Üst yöneticilere avans ve kredi verilmesi yasaklandığı gibi sonradan açıktan yapılan böyle bir ödemenin tespiti durumunda tahsili mecbur kılınmıştır.

iv) Üst yönetim mensuplarının da hisse senedi satışlarını derhal açıklamaları mecburiyeti getirilmiştir.

v) Sermaye Piyasası Kanunu'nu ihlal eden şirketlerin, kamuoyunu yanlış bilgilendirmeleri nedeniyle yanıltılan yatırımcı ve diğer mağdurlara mahkeme kararı ile tazminat ödemelerinin önüne geçilmesi amacıyla iflaslarını istemeleri yasaklanmıştır.

vi) Sarbanes-Oxley Act'in 406. madde (a) bendinde, halka açık şirketlerin;
- icradan, finansal yönetimden, muhasebeden ve denetimden sorumlu yöneticileri ve onların muadili görevindeki personelin de muhatap olduğu 'etik kuralları' düzenlemesi olup olmadığını,
- bu kurallar manzumesinde üst yönetimin bazı üyeleri için feragat ve istisna maddelerinin olup olmadığını,
- etik kurallar metnin de herhangi bir değişiklik yapıp yapılmadığını,
- eğer etik kurallar metni hazırlamadıysalar bunun nedenlerini kamuoyuna duyurulması da istenmiştir.

ABD borsalarında halka açık şirketlerin ilgili borsa kotasyon şartlarını sağlaması için gerekli en önemli unsurlardan biri olan 'etik kurallar' metni hazırlama ve kamuoyuna duyurma mecburiyetinin olup olmadığıdır. Üst yönetimin kişisel çıkarlarını ön plana alarak söz konusu etik değerler koduna uymaması ya da yönetim kurulunun aldığı çeşitli kararlarda istisnalara izin vererek bu etik kodu ihlalini kamuoyu ile paylaşmaması açıkça paydaşların çıkarlarına aykırılık teşkil etmektedir. Bunun açık bir örneği de Enron finansal fiyaskosunda, şirket yöneticilerinin şirket etik kodlarında mevcut olan bazı hükümleri uygulamaktan "feragat etmesi" ve bunu kamuoyu ile paylaşmaması şeklinde kendini göstermiştir.

15 Haziran 2003 tarihinden itibaren ABD faaliyet gösteren halka açık şirketlerin, mali yıl sonunda çıkardıkları yıllık faaliyet raporlarında yukarıda bahsi geçen etik koduna ilişkin düzenlemelerin gereği olarak kamuoyunun bilgilendirilmesine başladıkları görülmektedir. Düzenleme gereği şirket söz konusu etik değerler metnini ya yıllık rapora ekleyecek veya şirket web sitesine koyacaktır. Ya da talep edilmesi durumunda herhangi bir ücret almaksızın bir nüshasını temin edecektir.

4) SERMAYE PİYASASI KURULU TARAFINDAN DUYURULAN ‘İYİ YÖNETİŞİM’ İLKELERİNDE MESLEK MENSUPLARIMIZ İÇİN ÖNEMLİ HUSUSLAR

OECD'nin 1999 yılında Kurumsal Yönetim İlkelerini yayınlamasının ardından bu ilkeler Türkiye'de yankı bulmuş, çokuluslu ve küresel şirketlerle entegrasyonu sürekli artan ekonomik sistem içerisinde Kurumsal Yönetim İlkelerine olan ihtiyaç artmıştır. SPK 2003 yılında kurumsal yönetim alanındaki bu boşluğu doldurma amacıyla "Kurumsal Yönetim İlkeleri"ni yayınlamıştır. Böylece OECD Kurumsal Yönetim İlkeleri'nin temel alındığı bir çalışma ile Türkiye'nin yasal ve ekonomik niteliklerini de göz önüne alarak yeni bir metin yapılandırılmıştır. OECD'nin ve SPK'nun yayınlamış olduğu Kurumsal Yönetim İlkeleri'ne bakıldığında her iki metnin fonksiyonunun temelde benzer olmasına rağmen içeriğinde farklılıklar olduğu görülmektedir. OECD Kurumsal Yönetim İlkeleri temelde iki bölümden ve 12 başlıktan oluşmaktadır. Buna karşılık 2003 yılında hazırlanan ve kamuoyuna sunulan SPK Kurumsal Yönetim İlkeleri 4 farklı bölüm altında 27 başlığı barındırmaktadır.⁸

İlkeler, mevcut düzenlemelere herhangi bir istisna teşkil etmemektedir. Diğer bir ifade ile halka açık anonim şirketlerin mevzuat ile belirlenen yükümlülükleri aynen devam etmektedir. Bununla birlikte, İlkeler mevcut düzenlemelerin ilerisinde prensipler içermekte, mevcut mevzuatta ve uygulamada kurumsal yönetim konusunda oluşan eksikliği gidermek ve boşluğu doldurmak amacıyla yönelik olarak hazırlanmıştır. Bu anlamda İlkeler, ileride mevzuatta yapılacak düzenlemeler için de yol gösterici bir özellik arz etmektedir. SPK tarafından İlkelerin, günün koşullarına uyum sağlanmasını teminen zaman zaman gözden geçirileceği de Kurul web sitesinde belirtilmiştir.

Sermaye Piyasası Kurulunun web sitesinde duyurulan Kurumsal Yönetim İlkeleri; pay sahipleri, kamuyu aydınlatma ve şeffaflık, menfaat sahipleri ve yönetim kurulu olmak üzere aşağıda içeriği özetlenen dört ana bölümden oluşmaktadır:⁹

İlk bölümde, pay sahiplerinin hakları ve eşit işleme tabi olması konularındaki prensipler yer almaktadır. Bu bölümde, pay sahiplerinin bilgi alma ve inceleme hakkına, genel kurula katılım ve oy verme hakkına, kar payı alma hakkına ve azınlık haklarına ayrıntılı olarak yer verilmekte, ayrıca pay sahipliğine ilişkin kayıtların sağlıklı olarak tutulması ve payların serbestçe devri ve satışı konuları ile pay sahiplerine eşit işlem ilkesi ele alınmaktadır.

⁸ Kurt M., Kayacan M.; KURUMSAL YÖNETİMDE FİNANSAL VE YÖNETSEL KONULAR : "KURUMSAL YÖNETİM İLKELERİ" NİN İÇERİK ANALİZİ, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesinde düzenlenen 4. Orta Anadolu İşletmecilik Kongresi, s. 12, 2005

⁹ www.spk.gov.tr

İkinci bölümde, kamunun aydınlatılması ve şeffaflık kavramları ile ilgili prensipler yer almaktadır. Bu bölümde, kamuyu aydınlatma ilkesi çerçevesinde şirketlerin pay sahiplerine yönelik olarak bilgilendirme politikası kuralları oluşturmalarına ve bu kurallar bütününe sadık kalarak kamuyu aydınlatmalarına yönelik prensipler oluşturulmuş ayrıca, dünyadaki son güncel gelişmelere paralel olarak ülkemiz koşulları da göz önünde bulundurularak periyodik mali tablolar ve raporlarda yer alacak bilgiler bir standarda bağlanmış ve kamuya duyurulacak bilgiler, işlevsellik ön planda tutularak ayrıntılandırılmıştır.

Üçüncü bölüm, menfaat sahipleri yani paydaşlar ile ilgilidir. Menfaat sahibi, işletmenin hedeflerine ulaşmasında ve faaliyetlerinde ilgisi olan bir kimse, kurum veya çıkar grubu olarak tanımlanmaktadır. Şirketle ilgili menfaat sahipleri; pay sahipleri ile birlikte çalışanları, alacaklıları, müşterileri, tedarikçileri, sendikaları, çeşitli sivil toplum kuruluşlarını, Devleti ve hatta şirkete yatırım yapmayı düşünebilecek potansiyel tasarruf sahiplerini de içermektedir Bu bölümde şirket ile menfaat sahipleri arasındaki ilişkilerin düzenlenmesine yönelik prensipler yer almaktadır.

Dördüncü bölümde ise, yönetim kurulunun fonksiyonu, görev ve sorumlulukları, faaliyetleri, oluşumu ile yönetim kuruluna sağlanan mali haklar ve yönetim kurulunun faaliyetlerinde yardımcı olmak üzere kurulacak komitelere ve yöneticilere ilişkin prensipler yer almaktadır.

Yukarıda bahsi geçen İlkeler metni incelendiğinde tespit edilen genel hususlar ise aşağıda özetlenmiştir:

- a) İlkelerde yer alan prensiplerin uygulanıp uygulanmaması şimdilik isteğe bağlıdır.
- b) İlkelerde yer alan prensiplerin uygulanıp uygulanmadığına; uygulanmadı ise buna ilişkin gerekçeli açıklamaya, bu prensiplere tam olarak uymama dolayısıyla meydana gelen çıkar çatışmalarına ve gelecekte şirketin yönetim uygulamalarında İlkelerde yer alan prensipler çerçevesinde bir değişiklik yapma planının olup olmadığına ilişkin açıklamaya, yıllık faaliyet raporunda yer verilmesi ve ayrıca kamuya açıklanması gerekmektedir.
- c) Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yapılacak düzenlemeler çerçevesinde, kurumsal yönetim derecelendirmesi yapan derecelendirme kuruluşları İlkelerin uygulanma seviyesini halka açık anonim şirketler açısından saptayacaklardır.
- d) İlkelerde yer alan ana prensipler “uygula, uygulamıyorsan açıkla” prensipleridir. Ancak bu prensiplerin bazıları tamamen tavsiye niteliğinde olup; bu prensiplere uyulmadığı takdirde herhangi bir açıklama yapılmasına gerek bulunmamaktadır.
- e) İlkeler mevcut düzenlemelerin ilerisinde prensipler içermekte olup, mevcut mevzuatta ve uygulamada kurumsal yönetim konusunda oluşan eksikliği gidermek ve boşluğu doldurmak amacıyla hazırlanmıştır.
- f) İlkeler, ileride mevzuatta yapılacak düzenlemeler için de yol gösterici bir özellik arz etmektedir.

SPK tarafından duyurulan İlkelerde, uluslararası piyasalarda kurumsal yönetim kavramının halka açık anonim şirketler tarafından kullanılmasına yönlendirici mevzuatın yapılandırılmasında tetikleyici olan finansal fiyaskolardan alınan dersler

ışığında olası benzer bir gelişmenin ulusal sermaye piyasalarımızda önünü almak üzere de çeşitli tavsiyelerin kaleme alındığı görülmektedir. Bunlardan en önceliklileri Sarbanes – Oxley yasasında da ayrıntıları ile düzenlenmiş olan *denetim işlevinin kurum içi ve kurum dışı bağımsız denetim kuruluşlarınca yerine getirilmesi ve yönetim kurullarının teşkili ile sorumlulukları* konularıdır.

“Uygula, Uygulamıyorsan Açıkla” tipindeki bu hususların İlkelerde nasıl incelendiğinin tek tek irdelenmesi yerinde olacaktır:

I. Bağımsız denetim kuruluşları ve bu kuruluşlarda istihdam edilen denetim elemanlarının bağımsızlığı esas olup; bağımsızlık ilkesi; bağımsız denetim faaliyetlerinin, bağımsız denetçinin mesleki takdir ve tarafsızlığını zedeleyebilecek nitelikteki herhangi bir ilişki, çıkar veya etkiden azade yürütülmesini ifade etmektedir. Bu amaçla İlkelerde;

- a) Bağımsız denetim kuruluşlarının belirli aralıklarla rotasyona tabi tutulması gerektiği,
- b) Şirket yönetim kurulu tarafından bir bağımsız denetim kuruluşunun sürekli ve/veya özel denetimlerde en çok 5 hesap dönemi için seçilebileceği,
- c) Şirketin aynı bağımsız denetim kuruluşu ile yeniden sürekli ve/veya özel denetim sözleşmesi imzalayabilmesi için en az 2 hesap döneminin geçmesi zorunlu olduğu,
- d) Bağımsız denetim faaliyeti ile danışmanlık faaliyetlerinin birbirinden ayrı olduğu,
- e) Bağımsız denetim kuruluşları ve bu kuruluşlarda istihdam edilen denetim elemanları ile diğer personelin bağımsız denetim hizmeti verdikleri şirketlere, bağımsız denetim hizmeti verdikleri dönemde, bedelli veya bedelsiz olarak danışmanlık hizmetleri veremeyecekleri,
- f) Bağımsız denetim kuruluşunun yönetim veya sermaye bakımından doğrudan ya da dolaylı olarak hakim bulunduğu bir danışmanlık şirketi ve çalışanlarının, bağımsız denetim kuruluşunun hizmet verdiği şirkete, aynı dönem için danışmanlık hizmeti veremeyeceği ve bu kapsama, bağımsız denetim kuruluşunun gerçek kişi ortakları ve yöneticileri tarafından verilen danışmanlık hizmetlerinin de dahil olduğu açıkça belirtilmiştir.

II. Yönetim kurulunda yer alan bağımsız üyelerin, şirketin, pay ve menfaat sahiplerinin çıkarlarını her şeyin üstünde tutabilme ve kararlarda tarafsız olabilme avantajına doğal olarak sahip oldukları kabul edildiğinden bahis edilerek bağımsız üyelerin yönetim kurulunda çoğunlukta bulunması, bir şirkette kurumsal yönetimin doğru ve tarafsız olarak uygulanmasının önemli unsurlarından bir tanesi olduğu vurgulanmakta olup; Yönetim kurullarının teşkili ve işlevlerine ilişkin esaslar sıralanmıştır.

Öte yandan yine şirket yönetim kurulları ile ilgili olup; ‘uygula, uygulamıyorsan açıkla’ tipinden ziyade sadece tavsiye niteliğinde belirtilen ilkeler ise şöyledir:

- a) Şirketin iflası halinde; iflasın istenmesinden önceki son üç yıl içinde her ne ad altında olursa olsun hizmetlerine karşılık aldıkları ve emsallerine göre bariz derecede farklı olan maddi menfaatin fazla olan kısmının şirkete iade edilmesi,
- b) Yönetim kurulu üyelerinin, şirkette göreve başlamadan önce, mevzuata, esas sözleşmeye, şirket içi düzenlemelere ve oluşturulan politikalara uyacaklarını ve

uymadıkları takdirde şirketin, pay ve menfaat sahiplerinin bu nedenle uğrayacakları zararları müteselsilen karşılayacaklarını yazılı olarak beyan etmeleri,

c) Yöneticilerin, görevlerini gereği gibi yerine getirmemeleri nedeniyle şirketin ve üçüncü kişilerin uğradıkları zararları tazmin etmeleri,

d) Şirketin menfaatlerini korumak için yöneticilerin görevden ayrılmaları durumunda şirketin rekabet ettiği başka bir şirkette belli bir süre çalışmayacağı ve bu hükme uyulmaması halinde uygulanacak yaptırımların sözleşme maddelerinde belirtilmesidir.

5. KURUMSAL YÖNETİM KAVRAMININ ULUSAL MALİ PİYASALARIMIZA YANSIMALARI

Çalışmada yer yer atıfta bulunulan küresel piyasalarda yaşanan finansal fiyaskoların ortaya çıkardığı muhasebe ve finansal raporlama esaslarına ilişkin hata ve yönetsel kötüye kullanımların önüne geçmek üzere yapılan çeşitli çalışmalar ışığında ve finansal bilginin sermaye pazarlarındaki önemi göz önüne alınarak hemen her ülkede aşağıdaki temel konularda düzenlemeler yaptığı literatürde görülmüştür:

- 1) Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına uygun şeffaf tablo ve raporların üretilmesi,
- 2) Kurumsal yönetim ilkeleri ışığında şirket yöneticilerinin, yönetim ve denetim kurullarının yeniden yapılandırılması ile daha ayrıntılı kontrol edilerek daha fazla sorumlu kılınması,
- 3) Şirketlerin kurumsal yönetim açısından başarısının ölçülebilmesi için kurumsal yönetim derecelendirilmesinin yapılması,
- 4) Bağımsız denetim standartlarının uluslararası seviyeye çekilmesi ve denetçinin de denetlenmesi

Ulusal sermaye piyasalarımızda bahsi geçen benzer finansal fiyaskolar ile karşılaşmasını engelleyerek, tüm paydaşlar açısından olası menfi gelişmelerin önüne geçebilmek ve bu yönde en etkin ve tek çözüm olarak ortaya atılan 'kurumsal yönetim' olgusunu mevzuatımıza yerleştirmek adına atılan adımları aşağıdaki şekilde incelemek mümkündür:

1) Öncelikle Sermaye Piyasası Kurulu'nun kurumsal yönetim ilkelerini halka açık anonim şirketlerde yaygınlaştırabilmek için uluslararası tavsiye kararları ışığında ve 'iyi kurumsal yönetim' adı altında bir kısım ilkeleri tavsiye amaçlı olarak 2003 senesinde yayınladığı ve Şubat 2005 senesinde de güncellediği görülmektedir. Bahsi geçen metnin hazırlanabilmesi için SPK, İMKB ve Türkiye Kurumsal Yönetim Forumu uzmanları biraraya gelmiş ve birçok akademisyen kamu kurumu, özel sektör temsilcisi ve meslek örgütünün görüşleri ışığında bu çalışma tamamlanmıştır. Böylece SPK tarafından duyurulan İlkeler yardımıyla çeşitli gelişmiş sermaye piyasalarında yaşanmış olan finansal fiyaskolardan alınan dersler ışığında benzer bir menfi gelişmenin ulusal sermaye piyasalarımızda oluşumunun önünü geçilmek üzere çeşitli kural ve tavsiyelerin kaleme alındığı görülmektedir.

2) Atılan diğer bir adım ise Kurumsal Yönetim İlkelerinin öncelikle halka açık şirketlerde olmak üzere ve sonrasında tüm şirketlerde yaygınlık kazanması amacıyla özendirici çalışmalar bağlamında SPK'nın, şirketlerin faaliyet raporlarına ek olarak

‘Kurumsal Yönetim İlkeleri Uyum Raporu’ hazırlama mecburiyetini 10 Aralık 2004 tarihli Kurul kararı ile duyurması olmuştur.

Böylece halka açık şirketin tamamlamış olduğu faaliyet dönemine ilişkin kurumsal yönetim performansının yatırımcıya faaliyet raporunun ayrılmaz parçası olarak sunulması amaçlanmış olup; raporda, SPK Kurumsal Yönetim İlkelerinde yer alan prensiplerden şirket tarafından uyulanlar ve uyulmayanların belirtilerek, uyulmayanlar hakkında uyulmama gerekçeleri ile bu ilkelere tam olarak uyulmama dolayısıyla meydana gelen çıkar çatışmalarına ilişkin bilgilerin açıklanması sağlanmak istenmiştir. Böylece şu an **‘Uygula ya da Uygulamadığını Açıkla’** tarzı bir yöntem tercih edilmiştir. Tabi şu an gelinen bu aşamanın İlkelerin tam anlamıyla uygulanması aşaması öncesinde bir geçiş aşaması olduğu da düzenleyici kurum uzmanlarınca açıkça dillendirilerek özel müteşebbis şirketler nihai hedefe doğru yönlendirilmektedir.

3) Bütün bu gelişmeleri tamamlayıcı olarak yapılan diğer bir düzenleme de Kurumsal Yönetim Derecelendirmesi yapacak derecelendirme şirketlerinin kurulabilmesi için gerekli mali ve hukuki şartları açıklayan bir tebliğin SPK tarafından yapılandırılması olmuştur. Seri VIII No:40, Sermaye Piyasasında Derecelendirme Faaliyeti ve Derecelendirme Kuruluşlarına İlişkin Esaslar Tebliği 04.12.2003 tarihinde gerekli çalışmalar sonrası duyurulmuştur. Bu tebliğ ile kurulmakta olan derecelendirme şirketlerinin yapacağı derecelendirmeye müteakip, kurumsal yönetim açısından olumlu manada farklılaştıkları tespit edilmiş olan ve menkul kıymetleri sermaye piyasaları yoluyla el değiştiren ortaklıklar; bu durumu kamuoyunun dikkatine sunup; gelişmiş sermaye piyasalarındaki örneklerinde olduğu gibi yatırımcının daha çok ilgi ve desteğine sermaye piyasaları yolu ile sahip olabileceklerdir.

4) Öte yandan Kurumsal Yönetim Derecelendirme şirketi kurulabilmesi için öngörülen şartları yerine getirilmesi ve sonrasında SPK'nın uygun görmesi ile faaliyete geçecek değerlendirme şirketlerinde görev alacak kurumsal yönetim denetim ve derecelendirme uzmanlarının yetiştirilebilmesi ve yeterliliklerinin ölçülerek bunun bir lisans altına alınabilmesi amacıyla yeni bir lisanslama sınavı türü daha yapılandırılarak uygulanmaya da başlanmıştır. Söz konusu uzmanlık sınavı SPK tarafından duyurularak diğer lisanslama sınav başlıkları ile beraber açılmaktadır.

5) Yukarıda bahsi geçen kurumsal yönetim ilkelerinin benimsenmesine yönelik özendirici siyasetin bir gereği olarak halihazırda menkul kıymetleri İMKB’de işlem görmekte olan halka açık şirketlerin dahil olacağı bir Kurumsal Yönetim Endeksi hesaplama çalışmaları tamamlanarak sonuçlandırılmıştır. Böylece söz konusu endeksin kuralları ve nasıl çalışacağına ilişkin İMKB Kurumsal Yönetim Endeksi Temel Kuralları adlı metin 23.02.2005 tarih ve 237 nolu Genelge ile kamuoyuna duyurulmuştur. Buna göre,

i) SPK tarafından yetkilendirilerek derecelendirme kuruluşları listesine alınan derecelendirme kuruluşlarınca yapılan kurumsal yönetim ilkelerine uyum derecelendirmesinde, bir bütün olarak tüm ilkelere uyum notu en az 6 olan ve İMKB pazarlarında (Gözaltı Pazarı hariç) işlem gören şirketlerin hisse senetleri derecelendirme notunun Borsa’ya bildirildiği günü takip eden iş gününde endekse alınacağı,

- ii) Endeksin, ancak endekse alınma kriterlerini sağlayan şirketlerin sayısının 5'e ulaşması halinde Borsa Günlük Bülten'inde yapılan duyurudan 1 hafta sonra hesaplanmaya başlanacağı ve İMKB Ulusal-100 endeksinin ilan edilen en son değerinin Endeksin başlangıç değeri olarak alınacağı,
- iii) Fiyat endeksinin seanslar süresince, getiri endeksinin seanslar sonunda hesaplanıp ilan edileceği açıklanmıştır.

Görüldüğü üzere İMKB, ulusal sermaye piyasalarımızın faaliyet gösteren tek düzenli menkul kıymetler borsası olarak kurumsal yönetim ilkelerinin ilgi çekmesi ve öncelikle halka açık şirketler tarafından benimsenebilmesi sürecinin hızlandırılabilmesi amacıyla gelişmiş borsalardaki örneklerine benzer önemli bir adım atmış bulunmaktadır.

6) Kurumsal Yönetim İlkelerini uygulayan Borsa şirketlerinin teşvik edilmesi amacıyla, İMKB Yönetim Kurulu'nun 18.03.2004 tarihli toplantısında kararlaştırılıp, Sermaye Piyasası Kurulu'nun 07.02.2005 tarih ve 4/99 sayılı toplantısında onaylanarak yürürlüğe giren İMKB kotasyon ücretleri tarifesi değişikliği uyarınca, kotta/kayıtta kalma ücretinin tahakkuk ettirildiği tarih itibariyle Borsa'da hisse senetleri işlem gören şirketlerden 'İMKB Kurumsal Yönetim Endeksi' kapsamında yer alacak şirketlere 'kotta kalma' ya da 'kayıtta kalma' ücretlerinde %50 indirim yapılacağı da duyurulmuştur. Bu da kurumsal yönetimin özendirilmesi adına Borsada menkul kıymetleri işlem görmekte olan şirketlerin doğrudan bilançolarına yansıtacak bir teşvik olarak idarenin kararlılığının açık diğer bir örneği olmuştur.

7) Esas sermaye sistemini öngören ve KOBİler dahil olmak üzere ulusal sınırlarımız içerisinde kurulan şirketlerimizin tamamının tabi olduğu TTK'nuna ilişkin olarak sürmekte olan tadilat çalışmaları bu arada tamamlanmış olup, kanun taslağı olarak TBMM'ye sevki gerçekleştirilmiştir. Temmuz 2006'da TTK taslağı Meclis Adalet Alt Komisyonunda kabul edilmiştir. İlgili tüm tarafların görüşleri alınarak yapılan değişiklik önerileri ışığında hazırlanmış olan söz konusu taslak incelendiğinde görülmektedir ki kurumsal yönetim olgusu halka açık olmayan anonim şirketler ve diğer şirket yapılarının da belli ölçülerde uymasının açıkça istendiği bir hukuki kavram olarak yeni TTK'da yer almaktadır.

Bu anlamda 2007'de yürürlüğe girmesi beklenen TTK taslak metninde kurumsal yönetim ilkelerinden yansıyan çeşitli başlıklar arasında bazıları, aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Yönetim kurullarında çoğunluk payına sahip ortaklar ya da kurucu/yönetici aile ile akçalı ya da ailesel herhangi bir ilişkisi olmaksızın görev alanında mesleki bilgi ve tecrübesi yüzünden atanan 'bağımsız üyeler'in bulunması,
- Bağımsız denetim mecburiyetinin tüm şirketler için aranması. TTK'ya tabi büyük/orta büyüklükteki şirketler bağımsız denetim şirketlerince denetlenirken küçük şirketlerin ise iki smmm meslek mensubu tarafından şirket dışından denetlenebilmesi,
- Şirket iç denetim yapısı tarafından üretilen denetim sonuçları ve bağımsız denetim kuruluşları ya da SMMM/YMMM tarafından gerçekleştirilen finansal tablolar ve denetim sonuçlarına ilişkin geçmiş uzmanlık ve mesleki bilgileri nedeniyle görüş verecek ve bundan da sorumlu olacak yönetim kurulu üyelerinden teşkil olunmuş bir 'denetim komitesi' yapılandırılması,

- Şirket mali tablolarına ilişkin mevzuat gereği düzenli olarak denetim yapan ve bunu kamuoyu ile paylaşan bağımsız denetim şirketi ya da smmm/ymmm denetçilerinin belli bir süreden sonra değiştirilme zorunluluğu,
- TTK'ya tabi şirketlerin kullanacağı muhasebe kurallarını belirlemek görev ve sorumluluğu Türkiye Muhasebe Standartları Kuruluna aitken, kurumsal yönetim kurallarının yapılandırılmasında yetkili olarak SPK'nın belirtilmesi ve böylece çok başlılığın engellenmesi,
- Yönetim kurullarının yıllık kurumsal yönetim raporu düzenleyerek kamuoyuna duyurması,
- Tüm sermaye şirketlerinin web sitesi kurarak bunun bir kısmının bilgi hizmetlerine tahsis edilmesi ve böylece mali tablolara tüm paydaşlar erişebilmesi,
- Tüm şirketlerin uluslar arası muhasebe esaslarını kullanma mecburiyeti,
- Genel kurulda oy kullanırken vekalet müessesesine imkan verilmesi,

8) Şu ana kadar halka açık şirketlerin %50den fazlası kar dağıtım politikalarını Kurumsal Yönetim İlkeleri Uyum Raporunda yayınlamaya başlamış olduklarından, Sermaye Piyasası Kurulu, yeni bir düzenleme ile halka açık şirketlerin kar dağıtım politikalarını açıklama ve genel kurul toplantılarında tartışmaya açma mecburiyeti getirmiştir.

9) Halka açık anonim şirketlerin denetimini yapan bağımsız denetim şirketleri ya da smmm/ymmm ünvanlı denetçilerin denetim görevi yanında danışmanlık görevini de aynı anda yapamamaları yönündeki düzenlemeler, Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) tarafından hazırlanan Uluslararası Bağımsız Denetim Standartları (UDS) ve Avrupa Birliği'nin direktiflerine tam uyumlu bir düzenleme olan SPK'nın Seri X No: 22 sayılı Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ ile 2006 senesinde gerçekleştirilmiştir.

10) BDDK tarafından çıkarılan yeni Bankacılık Kanunu¹⁰ ile özellikle denetim ve iç kontrol hükümleri açısından SOX esasları ve dolayısıyla kurumsal yönetim esaslı kurallar ulusal mali piyasalarımızdaki bankalara da uygulanmaya başlamıştır.

11) Aynı AB ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de SPK, 1 Ocak 2005 itibariyle uluslararası finansal muhasebe standartlarının kullanımını halka açık şirketlerimiz için zorunlu hale getirmiş olup; 15.11.2003 tarihli Seri:XI, no:25 sayılı Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliği ile halka açık işletmelerin finansal tablolarını UFRS ile tam uyumlu hale getirmeleri istenmiştir.

Uluslararası finansal raporlama esaslarının dünya ile aynı anda uygulanabiliyor olması ulusal şirketlerimizin faaliyetlerinin paydaşları tarafından tüm şeffaflığı ile takip edilebiliyor olması ve uluslararası tanınırlığı da getireceğinden bu yönde atılan adımlar kurumsal yönetimin anlayışının yerleşmesine de katkı sağlayacaktır. Bu manada önem arzeden halka açık şirketlerle ilgili olarak SPK'nın Seri XI No:25 Tebliğinde öngörülen muhasebe standartlarının uluslararası muhasebe standartları ile birebir örtüşmediği yerlerde isteyen anonim ortaklığın Seri XI. no:27 sayılı ek tebliğ gereği doğrudan UFRS standartlarını da kullanabileceği de açıklanmıştır.

---

10 BDDK, Bankacılık Kanunu, No:5411, Resmi Gazete, 01.11.2005-25983 (mük)

12) 2004 kurulan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) tarafından da ulusal muhasebe standartlarının uluslararası finansal raporlama standartlarına dönüştürülme çalışmaları birebir sözkonusu standartların (IFRS) türkçeye çevrilmesi yolu ile sürmektedir.

6. FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARINA İLİŞKİN GELİŞMELER VE ULUSAL MALİ PİYASALARIMIZA ETKİSİ

Tarihsel süreç içerisinde paydaşların şirketleri değerlendirmesine baz teşkil eden mali raporlama yükümlülüklerini belirleyen düzenlemeler açısından bakıldığında öncelikle 1952'den itibaren Vergi Usul Kanunu'nda mükellefler açısından sınırlı bazı muhasebe kurallarından bahis edilirken mali tabloların kamuoyuna açıklanmasına ilişkin hükümlerin ilk kez, 1957'de yenilenen TTK içerisinde mevcut olduğunu görüyoruz.

Daha sonra özellikle halka açık şirketlerin finansal raporlama esaslarının belirlenmesi sorumluluğunun 1981 yılında çıkarılan 2499 sayılı SerPKnu ile Sermaye Piyasası Kurulu'nun sorumluluğuna verildiğini görmekteyiz.

Finansal raporlama ve muhasebe esaslarına ilişkin çok çeşitli düzenlemelerin günümüze değin yapılageldiği Ülkemizde, Maliye Bakanlığı, BDDK ve SPK tarafından tabi kurum ve kuruluşlara yönelik olarak çıkarılan bu düzenlemelerin tek düzen haline sokulmasına yönelik reformların ise 2499 sayılı SerPK'nunda 2004 yılında yapılan tadilatla kurulan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) ile ivme kazandığı görülmektedir.

Maliye Bakanlığı'nın 26.12.1992 tarih ve 21447 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 1 sayılı Muhasebe Uygulamaları Genel Tebliği ile zorunlu hale getirilen Tekdüze Hesap Uygulamasının, Ocak 1994'te yürürlüğe girmesi ile ulusal muhasebe ve raporlama standartlarının uyumlaştırılması çabalarında ciddi bir atılarak ardı ardına çıkarılan 14 adet Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği ile bilanço usulüne göre defter tutan işletmelerin faaliyetlerinin ve faaliyet sonuçlarının sağlıklı ve güvenilir biçimde muhasebeleştirilmesi, mali tablolar aracılığı ile paydaşlara sunulması gereken bilgilerin tutarlılık ve karşılaştırılabilirliği sağlanmaya çalışılmıştır.

Bankacılık kesimine bakıldığında ise Tekdüzen Hesap Planı'nın tüm bankalar için Türkiye Bankalar Birliği tarafında hazırlanması sonrasında BDDK tarafından 2002 yılında Muhasebe Uygulama Yönetmeliği çıkarılmış ve en son 30.06.2005'te güncellenerek muhasebe ve raporlama esasları uluslararası yeknesaklara çekilmiştir.

Halka açık şirketler açısından muhasebe standartlarının güncelliğine hep dikkat eden SPK Kurulu, Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ ile 01.01.2005 tarihinden sonra sona eren ilk ara mali tablolardan itibaren tabi işletmelerin mali tablolarının uluslararası muhasebe standartlarına uygun olarak hazırlanmasını isteyerek çok önemli bir adım atmıştır.

TMSK'nın çalışmaya başlaması ile de ulusal muhasebe ve finansal raporlama esaslarımızın modern finans piyasalarının olmazsa olmaz koşulu gereği şeffaf ve herkesin anlayabileceği bir yeknesak tabana oturtulabilmesi için harekete geçilmiştir. Böylelikle Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) tarafından duyurulan

uluslararası finansal raporlama standartları (UMS/UFRS) ele alınarak benimsenmiş ve **Türkiye Muhasebe Standartları / Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TMS/TFRS)** yapılandırılmaya başlanmıştır. Ulusal mali piyasalarımızda yer alan tüm düzenleyici kurum ve kurulların TMSK tarafından UFRSlerle uyumlu yapılandırılan TMS'nı esas alarak kendi düzenlemelerini değiştirmesi şarttır.

Bilindiği üzere 1973'te Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (IASC) ve uluslararası muhasebe standartları (IAS) geliştirilip yayınlanmıştır. Türkiyede'de UMS-UFRS'ye uyumlu ulusal muhasebe standartları geliştirmek için TMSK kurulana kadar faaliyetlerini sürdüren Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK)'dir. TMSK'nin uyarılma ve çeviri çalışmaları öncesi BDDK, Muhasebe Uygulama Yönetmeliği Tebliğlerini, SPK Kurulu ise Seri 11 no:25 sayılı Tebliği yayımlayarak uygulamaya koymuştur.

Uluslararası gelişmeler incelendiğinde ise tabiki tüm gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde birebir aynı şekilde uygulanabilen finansal raporlama esasları bulunmamakta olduğu görülmektedir. Özellikle Kuzey Amerika Gümrük Birliği Anlaşması (NAFTA) ülkelerinin benimsediği ve SEC bağlı bir kurul tarafından oluşturulmuş Financial Accounting Standards Board (FASB) tarafından hazırlanmış ABD Genel Kabul görmüş Muhasebe İlkeleri (USGAAP) ile Avrupa Birliği üyesi ülkelerin benimsediği ve bağımsız bir kuruluş olan Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (IASC) tarafından hazırlanan Uluslararası Muhasebe Standartları (IAS) temelde farklılıklar içeren iki ana muhasebe esasları olarak farklılaşmakta olduğu görülmektedir.

Özellikle TÜRMOB'un ve Kıta Avrupası'nın parçası olarak Türkiye'nin tercih ettiği esasları yapılandıran IASC, yeniden yapılandırılarak uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) olmuş ve böylece IAS isminde IFRS'ye geçilerek tüm dünyada kullanılabilir esaslar olma iddiası IASB tarafından somutlaştırılmıştır. Ekim 2006 itibarıyla ulusal düzenleyiciler tarafından örnek alınması beklenen 31 adet IAS ve 6 adet IFRS yürürlüktedir.¹¹

Tabii iki ana muhasebe ve raporlama esasının yaklaştırılarak farklılıkların ortadan kaldırılması ve birbirleri ile uyumlu esasların geliştirilebilmesi adına da FASB ve IASB Eylül 2002'de bir anlaşmaya imza koyarak teması da kesmemişlerdir.

Yeni TTK Kanunu ile halka açık olsun olmasın tüm işletmeler muhasebe ve finansal raporlama konularında TMSK tarafından yayımlanan UFRS'ye uyumlu TMS/TFRS'nı kullanmak zorunda kalacağından gerek BDDK ve gerekse SPK'nın bu yönde açıklama bulunmaları gerekecektir.

TMSK bugüne kadar, UMS/UFRS'ye tam uyumlu 31 adet TMS, 6 adette TFRS yayımlamıştır. TMSK'nın yayımladığı esaslar 2006 yılı başından itibaren yürürlüğe girmiş olup; BDDK tarafından 2008 yılında uygulamaya geçilecek ve UFRS uygulamayan işletmelerin kredi maliyetlerini çok artıracak olan BASEL II kuralları ışığında küçük ve orta ölçekli işletmelere (KOBİ) yönelik olarak da IASB'nin yayınladığı KOBİ Standartları Taslağını baz alan ulusal çalışmalar TMSK tarafından sürdürülmektedir.

---

¹¹ www.iasb.org.tr

SONUÇ

Küresel dünyada yaşanan finansal fiyaskolar ışığında yapılan incelemeler göstermiştir ki şirket paydaşlarının tüm çıplaklığı ile şirketin durumunu sürekli anlayabilmeleri ve vekalet verdikleri yöneticilerin etkinliğini de ölçebilmeleri bundan sonra benzeri sıkıntıların yaşanmaması için esas çözümü teşkil etmektedir. Şirketlerdeki mali raporlama ve yönetsel süreçlerdeki eksiklik ve kötüye kullanmaların ayrıntılı tespiti “Kurumsal Yönetim” ya da “İyi Yönetişim” olarak adlandırılan yeni bir sürecin yapılandırılması yani şirketlerin mevcut avadanlıklarla yaptıkları takibi yeni bir mantık süzgeciyle oluşturulmuş yeni kurallar ışığında yapmaları çözüm olarak sunulmaktadır.

Unutulmaması gereken husus, ‘kurumsal yönetim’in şirketlerdeki temel süreçler olan gözetim ve denetimin yerini almak iddiasının olmadığı ve bilakis söz konusu tekniklerin yeterliliklerini ve etkinliklerini denetleme amacıyla olduğudur. Dolayısıyla gereksiz bürokrasi yaratmaktan ziyade şirketin mali sağlığının yerinde olup olmadığının başka bir gözle yani kuşbakışı ele alınması ve derecelendirilmesidir bir anlamda....

Pırıl pırıl arabaların tamirhanede bir elektronik okuyucuya bağlanıp; kaportadan tekerleklere, gövdeden matora hasar ve arıza raporunun hemen alınarak; uygun tedaviye veya tamire gönderilmesi ön aşaması gibi....

KAYNAKÇA

AYSAN M., (2006), “Türkiye’de Muhasebe Mesleğinin Gelişimi”, İSMMM MO Mali Çözüm, 17. Dünya Muhasebeciler Kongresi Özel Sayısı, (265-274)

Capital Dergisi, Kurumsal Yönetim ve Sürdürülebilir Büyüme, İstanbul, 2006

FEAS Best Practices for the Development of Stock Exchanges in Transition Economies, 1999, Page: 20

NAVRAN F., (2004), Corporate Social Responsibility: A New Standart, www.navran.com

GÜRBÜZ O., (2005), Kurumsal Yönetim: Ülkemizdeki Düzeyine İlişkin Değerlendirmeler, İSMMM MO I. Uluslararası Muhasebe Denetimi Sempozyumu, Antalya, www.ismmmo.org.tr

IFAC, Enterprice Governance-Getting the Balance Right, Şubat 2004

International Business Ethics Institute, **Business Ethic Premier**, www.business-ethics.org

İMKB Kurumsal Yönetim Endeksi Temel Kuralları, 2005

KAYACAN M., (2005), “Anonim Şirketlerin Sosyal Sorumlulukları ve Etik Değerler”, İSMMM MO I. Uluslararası Muhasebe Denetimi Sempozyumu, Antalya, www.ismmmo.org.tr

KAYACAN M., (2006), **Kurumsal Mali Piyasalarda Kurumsal Yönetim Kavramının Gelişimi ve Ülkemize Yansımaları**, (2006), (edit. AKTAN, C.), **Kurumsal Şirket Yönetimi**, Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) Yayınları, no 196, ISBN: 975-6951-99-0, Ankara

KURT M., KAYACAN M., (2005), “Kurumsal Yönetimde Finansal ve Yönetimsel Konular: Kurumsal Yönetim İlkelerinin İçerik Analizi”, **4. Ortadoğu İşletmecilik Kongresi**, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara

OECD Kurumsal Yönetim İlkeleri, 1999 (2004)

OECD Guidelines on Corporate Governance of State Owned Enterprises, 2005

OECD, Corporate Governance in Turkey, İstanbul, 2006

Sarbanes Oxley Act, 2002

SMITH A., (1838), An Inquiry into the Nature and the Cause of the Wealth of Nations, London, s. 586

SPK Kurumsal Yönetim İlkeleri, 2003 (2005)

TCMB, Kurumsal Şirket Yönetimi, Ankara, 2003

YALKIN, Y.K., vd., (2006), “Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ve Türkiye’de Finansal Raporlama Standartlarının Gelişimi”, İSMMMO Mali Çözüm, 17. Dünya Muhasebeciler Kongresi Özel Sayısı, (291-307)